

Kvartopirci

Skrivnostni Almanach

Se je Almanach pisal Herman Verelst in je bil torej nizozemski slikar, ki je konec 70. let 17. stoletja živel v Ljubljani in ki bi bil po mnenju Uroša Lubaja lahko identičen z Almanachom? Almanachu so v zadnjih letih pripisovali tudi nekatere stenske poslikave, med drugim znameniti Celjski strop, vendar je skupina strokovnjakov, ki je pripravila razstavo v Narodni galeriji, te domneve ovrgla.

Leta 1689 je v Slavi vojvodine Kranjske Janeza Vajkarda Valvasorja prvič omenjen danes skrivnostni, v svojem času pa na Kranjskem slavni slikar z vzdevkom Almanach. Le nekaj let kasneje je Janez Gregor Dolničar zapisal, da je bil flamskega rodu (Almenaco Belga), doma iz Antwerpna. V zapuščinskih inventarjih kranjskega plemstva je omenjenih več kot šestdeset njegovih slik, in si-

cer krajin, bitk, tihožitij, žanrskih prizorov, svetopisemskih in mitoloških zgodb ter portretov. Žal strokovnjaki vse te omembe zaradi razprodaje ali uničenja številnih zasebnih zbirk v vihri 20. stoletja komaj kaj lahko povežejo z ohranjenimi deli, tako da so si morali umetnostni zgodovinarji pri rekonstrukciji Almanachovega opusa pomagati predvsem s primerjalno analizo znanih del.

Nedoločljiv opus

V študijah slikarstva 17. stoletja na Slovenskem je Almanachovo ime sicer pogosto omenjeno, potem ko sta sloviti italijanski umetnostni zgodovinar Federico Zeri in kustosinja Narodne galerije Ksenija Rozman na razstavah slik evropskih mojstrov v letih 1983 in 1989 vrsto do tedaj malo znanih del iz slovenskih zbirk uvrstila v njegov opus ali njegovo bližino, pa so objave postale zares številne.

Almanachov opus je medtem že zelo narasel

in pojavili so se tudi prvi kritični odzivi na posamezne študije ter opozorila, da slikarju pripisana dela ne tvorijo dovolj homogenega in s tem prepričljivega opusa. Zato so se odločili, da razstavijo večino slikarju pripisanih del ne glede na to, ali je o posameznih atribucijah že prišlo do konsenza, in jih tako znova dajejo v kritično presojo.

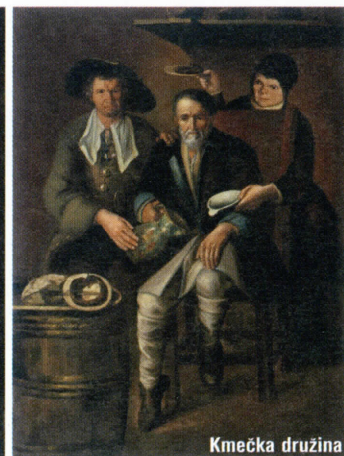
Problemska razstava

Da bi obiskovalcem olajšali premisljanje razstave, so posebej izpostavili tista ključna dela, na katerih temeljijo

vse dosedanje konstrukcije Almanachovega opusa. Razdelili so jih v tri skupine. V prvi sta obe sliki Kvartopirci in Deček s puranom, ki zaradi omemb v zapuščinskih inventarjih veljajo za bolj ali manj zanesljiva Almanachova dela in so lahko temelj za vse nadaljnje študije. V drugo so uvrstili Almanachu le pripisano Kmečko družino, na podlagi primerjav z njo pa so s slikarjem povezali še vrsto slik z žanrskimi motivi. V tretjo sodita portreta zakoncev Wiederkehrn, ki ju je leta 1678 podpisal Herman Verelst, nizozemski slikar, ki je konec

Deček s puranom

Kmečka družina

Kvartopirci II

70. let 17. stoletja živel v Ljubljani in ki bi bil po mnenju Uroša Lubeja lahko identičen z Almanachom.

Večina drugih del je bila z Almanachom povezana na podlagi slogovne analize; tako na primer Sv. Koloman na podlagi primerjave s Kvartopirci I, večina manjših žanrskih prizorov in tihožitij pa na podlagi domnevne sorodnosti s Kmečko družino. Tretja skupina, Verelstova portreta, ki sta ključ do potrditve ali zavrnitve teze o istovetnosti Almanacha z Verelstom, pa je okrepjena z vrsto drugih portretov iz kranjskih zbirk poznega 17. stoletja. V vitrini sredi dvorane sta še dve miniaturi, narejeni sredi 18. stoletja po dveh portretih zakoncev Erberg iz leta 1676, ki sta bila sredi 19. stoletja v zbirki v Dolu pri Ljubljani ome-

njena kot Almanachovo delo. Slikar naj bi bil po mnenju tedanjih piscev namreč tudi izjemen portretist in obe sliki Erbergov bosta, če jim ju bo uspelo najti, pomembno vplivali na nadaljnje raziskave.

Še tretji avtor

Slikarstvo 17. stoletja je že več let predmet intenzivnih raziskav. S študijami posameznih umetniških opusov želijo razplesti zapleteno problematiko nekaterih izrazitejših ustvarjalnih osebnosti slikarstva 17. stoletja – Zorzija Venture Brajkovića, mojstra HGG in Almanacha – ter jih obogatiti z novimi umetnostnozgodovinskimi spoznanji, raziskati in medsebojno primerjati s sodobnimi restavratorskimi sredstvi in metodami. Prvega so pred-

stavili leta 2003, lani mu je sledil drugi. Oba sta svoj pečat pustila na območju današnje Slovenije in Hrvaške, zato sta bila projekta pripravljena s skupnimi močmi. Zdaj je torej na vrsti še Almanach.

Na razstavi Almanach in slikarstvo druge polovice 17. stoletja na Kranjskem so predstavljena vsa razstavljiva dela iz slovenskih zbirk, ki so bila v preteklosti tako ali drugače povezana z imenom Almanacha, za predstavitev umetnostnega konteksta pa je bilo na razstavo vključenih še nekaj drugih del predvsem flamskega in nizozemskega izvora, v posameznih primerih tudi takšnih z izpričanimi avtorji. Razstavljenih je 40 slik in izvirna risba iz fonda Narodne galerije, drugih muzejev in zbirk v cerkveni in zasebni lasti pa

tudi tri reprodukcije risb in vrsta fotografskih posnetkov stenskih poslikav, ki so v veliki večini uničene.

V znanstveni monografiji, ki nosi enak naslov kot razstava – Almanach in slikarstvo druge polovice 17. stoletja na Kranjskem –, založila jo je Založba ZRC, je predstavljen Almanachu v preteklosti pripisani opus v celoti, vsebuje pa tudi predstavitev avtorskih pogledov na obravnavano temo, ki so jih prispevali nekateri najpomembnejši domači in tuji raziskovalci tega obdobja: Almanach, slikarstvo druge polovice 17. stoletja na Kranjskem in stanje umetnostnozgodovinskih raziskav (Matej Klemenčič, Barbara Murovec), Slikar Almanach in njegovi naročniki (Uroš Lubej), Poskus rekonstrukcije Almanachove likovne kulture (Michele Tavola), Materialna in tehnična plat slik Almanacha in njegovih sodobnikov (Tara Trček Pečak, Ivo Nemeč, Andrej Hirci, Andreja de Gleria, Katja Kavkler), Kiparstvo druge polovice 17. stoletja na Kranjskem (Blaž Resman), Stavbni razvoj dvorca Bokalce (Igor Sapač), O kranjskem plemstvu v času Almanachovega delovanja na Kranjskem (Marko Štuhec). V obsežnem katalogu (331 strani) je tako prvič pregledno predstavljen ta pomembni del slikarske dediščine na Slovenskem. Razstava bo odprta do 18. decembra. **V. M.**

